

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 851/1-XVI/2
27.06.2013. године

На основу члана 221. став 1. алинеја 16. и члана 266. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој VI редовној седници, одржаној дана 27.06.2013. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: ПРОФЕСИОНАЛНА ЕТИЧКА УВЕРЕЊА И ПОСТУПЦИ КЛИНИЧКИХ ПСИХОЛОГА У СРБИЈИ, кандидата Николе Петровића и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 21.06.2011. године.

Кандидат Никола Петровић објавио је рад: Перцепција здравствених радника која се односи на број и карактеристике деце жртава злостављања и злостављача, Здравствена заштита, 16 (4), 2012, 71-76.

Ова се одлука упућује Стручном већу Универзитета на сагласност.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр.6/2356
(број захтева)
1.07.2013.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области
друштвено-хуманистичких наука
(Назив већа научних области коме се захтев
упућује)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Николе (Мирослав) Петровића
(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИ Никола (Мирослав) Петровић
ДАТ (име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под
насловом: _____

Професионална етичка уверења и поступци клиничких психолога у Србији

Универзитет је дана 21.06.2011. својим актом под бр 06-6255/30 дао сагласност
предлог теме докторске дисертације која је на
гласила: _____

Професионална етичка уверења и поступци клиничких психолога у Србији

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Николе (Мирослав) Петровића
(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одлуком факултета под
одржаној 16.05.2013. бр 619/1-XII/1 у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1. др Јелена Срна	редовни проф.	психологија	Филозофски ф.
2. др Јован Мирић	ванредни проф.	исто	Филозофски ф.
3. др Лазар Тењовић	доцент	исто	Филозофски ф.
4. др Марија Митић	редовни проф. у пензији	исто	

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној 27.06.2013.
дана _____

Прилог:

1. Извештај комисије са предлогом
2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја
3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности,
уколико је таквих примедби било.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Милош Арсенијевић

**НАСТАВНО - НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

**РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ ДОКТОРАНДА
НИКОЛЕ ПЕТРОВИЋА**

На петој редовној седници Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду, одржаној 16.05.2013. године изабрани смо у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације докторанда Николе Петровића, под насловом **„Професионална етичка уверења и поступци клиничких психолога у Србији“**. На основу прегледа пратеће документације и подробне анализе ове докторске дисертације подносимо Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Никола Петровић је рођен 1984.године у Београду, где је завршио основну школу и гимназију. Дипломирао је 2008. године на Одељењу за психологију Филозофског факултета у Београду, са просечном оценом 8.39 одбранивши дипломски рад на тему „ Перцепција вандализма и ставови према вандализму „ са највећом оценом. Докторске студије психологије уписао је 2009. године и положио све испите у року са просечном оценом 9.62.

Кандидат је запослен је у Високој медицинској школи струковних студија „ Милутин Миланковић“ у Београду у звању асистента на предметима : „ Психологија бола“, „ Медицинска психологија са неуропсихологијом“ и „ Психологија личности са менталном хигијеном“. Истовремено ради у Виктимолошком друштву Србије као асистент истраживач на међународном пројекту „ Алтернативе“ и као секретар часописа „ Темида“.

На одељењу за психологију Филозофског факултета у Београду ангажован је као сарадник у настави на предметима : „Основи психотерапије и саветовања“, „Интервенције у кризи“ и „Модалитети клиничке процене- генограм“, а током

докторских студија гостовао је и као предавач на предметима : „Етичка и критичка питања у клиничкој психологији “ и „ Професионална и етичка питања у психологији рада“ .

Библиографија Николе Петровића садржи: девет радова објављених у научним часописима са рецензијом, четири поглавља у монографијама, два поглавља у тематским зборницима и петнаест саопштења са научних и стручних скупова, објављених у целини или у изводу. Кандидат је члан Друштва психолога Србије као и Одбора за етичка питања овог удружења, Виктимолошког друштва Србије и Центра за унапређивање и заштиту психолошког здравља.

Докторска дисертација Николе Петровића под насловом „Професионална етичка уверења и поступци клиничких психолога у Србији“ садржи 176 страна текста, са 40 табела, 4 графикона, 3 шеме и једном сликом; попис литературе на 36 страна (482 јединице), као и 8 прилога на 13 страна.

2. Предмет и циљ дисертације:

Сврха ове дисертације је да осветли релативно младу, недовољно развијену и неистражену област професионалне етике у клиничкој психологији са теоријског и емпиријског становишта.

Спроведена истраживања, етичких уверења и поступака клиничких психолога у вези са етички дискутабилним питањима, као и превентивних и корективних мера етичке регулације клиничке праксе психолога у Србији, имали су за циљ да потраже одговоре на следећа питања :

Да ли је етичка регулација у нашој земљи до сада била успешна ? Да ли клинички психолози и Србији верују у исправност усвојених етичких правила? Да ли они поштују усвојена етичка правила у својој клиничкој пракси? Да ли су уверења клиничких психолога у складу или у сукобу са њиховим поступцима ? Који се то клинички психолози придржавају етичких правила а који су ти који наносе штету себи, клијентима и професији – кршећи их .

Развој професионалне етике - етичких стратегија, етичке регулације и начина решавања етичких дилема - од значаја је за клиничку психологију, као примењену научну дисциплину, јер осигурава заштиту добробити клијената, психолога ,

психолошке струке и друштва у целини. Развој професионалне етике је од значаја и за добробит нашег друштва, суоченог са изазовима транзиције, економске кризе и ерозије морала и вредности након ратова у окружењу.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

Како је ово једно од пионирских истраживања у области професионалне етике клиничких психолога у нашој земљи, конципирано је као истраживање експлоративног карактера за које нису експлициране хипотезе .

4. Кратак опис садржаја дисертације:

Текст докторске дисертације Николе Петровића садржи десет целина.

У *уводном делу* дисертације кандидат пажљиво образлаже значај професионалне етике за психологију, а посебно за клиничку психологију као примењену научну дисциплину и помагачку професију, специфичне улоге и деликатних задатака у домену разумевања, предвиђања и отклањања менталних тегоба, као и промоције менталног здравља, адаптације и личног развоја људи. Истраживање у области етичког понашања клиничких психолога и етичке регулације клиничке праксе он стога сагледава не само као потребу већ и као професионалну обавезу, постављајући кључна истраживачка питања на које ова дисертација тражи одговоре. Затим следи кратак преглед историјског развоја професионалне етике клиничких психолога - у свету и у нашој средини.

У *другом делу* дисертације кандидат излаже основне концепте и теоријске моделе психолошког приступа моралу и етици, показујући како они, иако пореклом из различитих области психологије (психологије морала, социјалне психологије и клиничке психологије), доприносе разумевању (не) етичког понашања клиничких психолога у пракси.

Трећи део дисертације посвећен је дефинисању добре и лоше праксе као и специфичним етичким питањима са којима се сусрећу клинички психолози радећи у различитим делатностима (у полицији и војсци, судском вештачењу и др.) и на различитим клиничким задацима (клиничке процене, психотерапије, превенције, истраживања). Кандидат се затим усредсређује на кључна етичка питања

релевантна за клиничку праксу психолога као што су питања професионалне компетенције, поверљивости и вишеструких односа. У *четвртом делу* дисертације Никола Петровић даје стематски приказ превентивних и корективних мера етичке регулације. У домену превентивне регулације кандидат је приказао :

- а) стање едукације клиничких психолога (кроз анализу доступних курсева везаних за професионалну етику на факултетима и психотерапијским едукацијама у Србији) ;
- б) еволуцију и актуелно стање етичких прописа три струковна удружења која окупљају клиничке психологе у Србији ;
- ц) стање законске регулативе која регулише професионалну улогу (клиничких) психолога у Србији .

У домену корективне регулације приказан је поступак рада Судова части у Србији као и казнене и друге мере које ова регулативна тела доносе и спроводе у циљу заштите добробити и достојанства свих заинтересованих страна.

У *петом делу* дисертације дата је веома систематична класификација праваца емпиријских истраживања у области професионалне етике психолога, као и приказ најзначајнијих резултата ових истраживања.

У *шестом делу дисертације* приказано је прво оригинално истраживање аутора дисертације – истраживање корективне етичке регулације клиничке праксе психолога у Србији.

Подаци су прикупљани из архивског материјала и интервјуа са члановима судова части. Анализиран је историјат етичке регулације (од 1953-2012) као и рад Судова части три професионалних удружења која окупљају клиничке психологе (од њиховог оснивања до 2012 г). Резултати истраживања, који обухватају опис пријављених случајева и анализу различитих исхода њиховог решавања, дикутовани су у светлу теоријских поставки, одговарајућих емпиријских налаза из САД, Канаде и Велике Британије, као и у светлу методолошких ограничења овог истраживања.

У *седмом делу* дисертације приказано је друго оригинално ауторово истраживање професионалних етичких уверења и поступака клиничких психолога у Србији у вези са етички дискутабилним питањима, односа између етичких уверења и

поступака, као и чинилаца који могу бити од утицаја на ова уверења и поступке. Истраживање је спроведено на репрезентативном стратификованом узорку од 204 испитаника, који чини једну петину популације клиничких психолога у Србији. Резултати су дискутовани у светлу теоријских поставки, систематске компаративне анализе резултата сличних истраживања спроведених широм света (у САД, Италији, Шпанији, Аустралији, Израелу и Кини), као и у светлу методолошких ограничења овог истраживања.

У осмом делу су дата закључна разматрања везана за оба истраживања, као и практичне импликације добијених резултата у виду препорука за даљи развој области професионалне етике клиничких психолога у Србији. Дате препоруке се тичу унапређења превентивних мера етичке регулације у области едукације и прописа (пре свега етичких кодекса доминантних струковних удружења) и унапређења корективних мера етичке регулације (пре свега рада Судова части). Отворена су и одређена питања која би могла дати подстрек даљим истраживањима у овој, до сада слабо истраживаној, области.

Девети део дисертације садржи веома богат списак релевантне литературе на енглеском и српском језику, из штампаних и електронских извора.

Коначно, *десети део дисертације* чине прилози који, поред стандардних докумената (изјава и биографије кандидата), садрже: дозволу аутора за коришћење инструмента за испитивање етичких уверења и поступака, писмо којим се обезбеђује валидна сагласност испитаника, као и додатне резултате (табеле бр 38 – 40 са одговарајућим коментарима) који нису приказани у главном делу текста дисертације.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Резултати истраживања превентивне етичке регулације клиничке праксе психолога у Србији показују:

а) да је веома мало (свега 15%) клиничких психолога едуковано у области професионалне етике, као и да је ова област недовољно заступљена у програмима студија психологије на свим нивоима студија, на већини универзитета у Србији који имају акредитоване студије психологије;

б) да постојећи етички и законски прописи представљају релативно добар основ за усмеравање и праћење рада клиничких психолога, али и да има доста простора за њихово усавршавање и осавремењавање.

Истраживања корективне етичке регулације показала су да она током протеклих 40 година није била нарочито успешна. О томе сведочи мали број (свега 16) евидентираних случајева, од којих је тек мање од половине разматрано, а за мање од четвртине су одређене (углавном благе) корективне мере. У процесу рада Судова части професионалних удружења, током 40 година се мало тога мењало у погледу прецизног евидентирања пријава етичких прекршаја и њиховог уредног процесуирања. Проток тако дугог времена није однео «дечије болести» судова части као што су селективна непажња, проглашење ненадлежности и недостатка основа и доказа.

Резултати истраживања етичких уверења и понашања клиничких психолога у вези са етички дискутабилним питањима показују:

- а) да клинички психолози у већини случајева верују у исправност усвојених етичких правила и поштују их у својој клиничкој пракси;
- б) да су етички поступци клиничких психолога у складу са њиховим етичким уверењима;
- в) да су клинички психолози који крше етичка правила у већој мери мушкарци, средњих година, са дужим радним стажом, самци, без деце, бољег материјалног стања, из мањих градова, који нису похађали курсеве из професионалне етике и нису информисани о етичком кодексу професионалних удружења;
- г) да је најсигурнија одредница која раздваја психологе који поштују правила од оних који их крше етичка позиција апсолутизма коју карактерише висок ниво идеализма и недостатак отворености за субјективно, ситуационо и изузетке.

Највећи научни допринос ове дисертације је у томе што она, као пионирско дело, поставља темеље и стандарде за будућа теоријска и емпиријска истраживања области професионалне етике у клиничкој психологији.

Научни допринос дисертације је и у томе што кандидат приступа оцртавању *теоријских оквира* својих истраживања интердисциплинарно, повезујући теоријске

концепте и моделе пореклом из различитих грана психологије – развојне, социјалне и клиничке.

Резултати *емпиријских истраживања* спроведених у оквиру ове дисертације у складу су са поставкама Форсајтове теорије о етичкој позицији која систематски повезује етичка уверења и чини их конзистентним. Резултати су такође у сагласности са моделом доношења етичких одлука Киченерових, као и са Рестовим моделом посредних концепата.

За клиничку психологију, као примењену научну дисциплину, од посебног значаја су и сасвим конкретни предлози за унапређење етичке (превентивне и корективне) регулације *клиничке праксе*, које је кандидат понудио на основу резултата својих истраживања.

Вредност ове дисертације је и у томе што је у њој на прави начин постигнута равнотежа између квантификације и значења, захтева науке и потреба праксе.

6. Закључак:

На основу свега раније изнетог, комисија је мишљења да је дисертација кандидата **Николе Петровића** под насловом „**Професионална етичка уверења и поступци клиничких психолога у Србији**“ урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

У Београду, 24. 05.2013

Чланови комисије:

Проф.др. Јелена Срна , ментор

Проф. др. Јован Мирић

Доц.др. Лазар Тењовић

Др. Марија Митић, ванредни професор у пензији